

Kur'ani Hayat

HAYATIN İNŞASI İÇİN

MAYIS-HAZİRAN 2011 7,5 TL
İKİ AYLIK DERGİ YIL: 4 SAYI: 18

BAŞVAZİ

Ahlâk Dinin
Temelidir
Mustafa İSLAMOĞLU

İNCELEME

Müminin Kerameti
Güzel Ahlâkıdır
Hüseyin K. ECE

İNCELEME

Ahlâkın Kaynakları
Hasan Tahsin FEYİZLİ

SÖYLEŞİ

Söyleşi: Recep Kılıç ile
Ahlâk Üzerine...
Fatih OKUMUŞ

DENEME

Ahlâki Bir Zaaf Haset
Ahmet COŞKUN

İNCELEME

Tefhimu'l-Kur'an'da
Ahlâk Kavramı
Murat KAYACAN

DENEME

'Ben'in Temel
Dilemması
Mehmet BİRSİN

dinin temeli AHLAK

www.kuranihayat.com

Murat SÜLÜN • Abdulcelil CANDAN • Mahmut ÇINAR • Mehmet SOYSALDI
Zeki TAN • Fatih OKUMUŞ • Ekrem DEMİR • İbrahim SARMIŞ
Nuriye ÇAKMAK • Ayten DURMUŞ • Ömer F. KARATAŞ •
Yasemin İSLAMOĞLU • Ferhat DENİZ • Muharrem BAYKUL

İki Aylık Dergi
Yıl: 4, Sayı: 18
Mayıs-Haziran 2011
ISSN: 1308-3406

Derginin Sahibi
Anadolu Promosyon
Eğt. Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti. adına
Şahin ŞENER

Editör
Dr. Fethi GÜNGÖR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Muharrem BAYKUL

Yayın Kurulu
Dr. Fethi Güngör
Hasan Hafızoğlu
Adnan İnanç
Dr. Şahin Güven
Ömer Noyan

Son Okuma
Fatih Okumuş

Hukuk Danışmanı
Av. Mustafa Nar

İdare Merkezi:
Adım İş Merkezi,
Fatma Sultan Mh.
Kahhalbağı Sk. No: 49
Topkapı- İstanbul
Tel: +90 212 531 3030
Faks: +90 212 621 5283
kuranihayatbilgi@gmail.com

Abonelik Şartları
6 sayı / 12 ay abonelik için
(Ocak-Aralık 2011)
Yurtiçi: 40-TL, Hediye 50-TL
Yurtdışı: 60-USD, 40-EUR

Anadolu Promosyon
Eğt. Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Posta Çeki: 568 64 82

Türkiye Finans Katılım Bankası
İstanbul / Fatih Şubesi

SWIFT-CODE NO: AFBKTRIS
TL: TR82 0020 6000 0400 1392 3500 03
USD: TR550020600004001392350101
EURO: TR280020600004001392350102
YURTDIŞI
Murat KUBAT / Sparkasse Neuss
Şube Kodu: 305 500 00
Hesap No: 1000714459
Tel: 00 49 177 796 16 53

Tasarım: Kemal Güneş
Uygulama: Necmettin Asma

Baskı: İstanbul Matbaacılık
Gümüşsuyu Cd. Altuncu İş Merkezi
No: 29/73-76 Zeytinburnu - İstanbul
Tel: 0212 482 51 66

Türü: İki aylık yaygın süreli dergi.
Yazılardan yazarları sorumludur.
Kaynak göstererek alıntı yapılabilir.

+90 212 531 30 30
www.kuranihayat.com

İÇİNDEKİLER

Ahlâk Dinin Temelidir	3	Mustafa İSLAMOĞLU
الأخلاق أساس الدين	12	مصطفى إسلام أوغلو
Ahlâkî Çözülüş ve Kur'an-ı Kerim	19	Murat SÜLÜN
Müminin Kerameti Güzel Ahlâkıdır	23	Hüseyin K. ECE
Ahlâkın Kaynakları	35	Hasan Tahsin FEYİZLİ
Ahlâkta İtidal ve Aşırılık	42	Abdulcelil CANDAN
Amel-Ahlâk İlişkisi ve Bekârların Evlendirilmesi	47	Mahmut ÇINAR
Söyleşi: Recep Kılıç ile Ahlâk Üzerine...	53	Fatih OKUMUŞ
Ahlâkî Çöküş ve Hayatımıza Yansımaları	60	Mehmet SOYSALDI
Ahlâkî Bir Zaaf Olarak Haset	65	Ahmet COŞKUN
Ahlâki Liderliğin Dinamosu; Güven	68	Zeki TAN
Tefhimu'l-Kur'an'da Ahlâk Kavramı	75	Murat KAYACAN
Nebvî Ahlâk Mucizesi	81	Fatih OKUMUŞ
Kur'an ve Sünnette Ahlâka Dair	84	Ekrem DEMİR
Hadımlaştırma Yasası ve Ahlâkımız	88	İbrahim SARMIŞ
Kâbil'in Öldürme Ahlâkı	95	Nuriye ÇAKMAK
Şehir Hayatı ve Ahlâk	98	Ayten DURMUŞ
Kur'an'da Beyan Unsurları	102	Ömer F. KARATAŞ
'Ben'in Temel Dilemması	105	Mehmet BİRSİN
Kur'an'ın Burçları: Enfal Sûresi	109	Yasemin İSLAMOĞLU
Dünya Hâli	112	Ferhat DENİZ
M. Abdullah Derrâz ve "Kur'ân Ahlâkı"	114	Muharrem BAYKUL

Recep Kılıç ile Ahlâk Üzerine...

FATİH OKUMUŞ

Ahlâk, İnsan Hayatının Gayesini Soruşturan Bir Alandır

FO: Amsterdam'da Recep Kılıç Hocamla sohbet ediyoruz. Hocam, öncelikle Ahlâkın Dini Temeli... Öncelikle sizin bu çalışmanızdan, kitabınızdan bahsetmek istiyorum. Bu çalışma aynı zamanda sizin doktora teziniz... Çalışmaya nasıl karar verdiniz, nasıl bir ihtiyaçtan ortaya çıktı, hangi sonuçlara ulaştınız?

RK: "Ahlâkın Dini Temelinin Önemi" idi bu çalışmanın tez adı. Ahlâk meselesi bilindiği gibi insan ile ilgili bir mesele... Çünkü canlılar arasında ahlâka konu olan insandan başka bir varlık yoktur. Sadece ve yalnızca insan ahlâka konudur. Peygamberimiz, "Ben ahlâkî güzellikleri tamamlamak üzere gönderildim" buyururken de ahlâkın bu çok temel, insanlık için vazgeçilmez paydasına işaretemiş oluyor. Dolayısıyla "ahlâkın dini temelinin önemi" derken biz şunu kurgulamıştık çalışmaya başlarken:

Ahlâkın başka temelleri de olabilir, bu temeller arasında acaba din, ahlâka ne kazandırıyor? Ahlâkî alana dinin katkısı ne oluyor şeklinde bir soruyla başladık. Ahlâk, felsefenin en temel sorunlarından bir tanesi... Descartes'ın dediği gibi felsefeye başlarken ahlâkla başlanıyor, bitirken de sonuçta ahlâkla bitiyor ve felsefenin gayesi ahlâk olmuş oluyor. İslam filozoflarının en temel kitapları da ahlâkla ilgilidir. Çünkü ahlâk, insan hayatının gayesini soruşturan bir alan... Yani, nasıl yaşamalıyım, hangi değerler üzerine hayatımı ikame ve idame ettirmeliyim, hayatın sonuna doğru yaklaştığımızda geriye döndüğümüzde "Eyvah!" dememek içindir bir

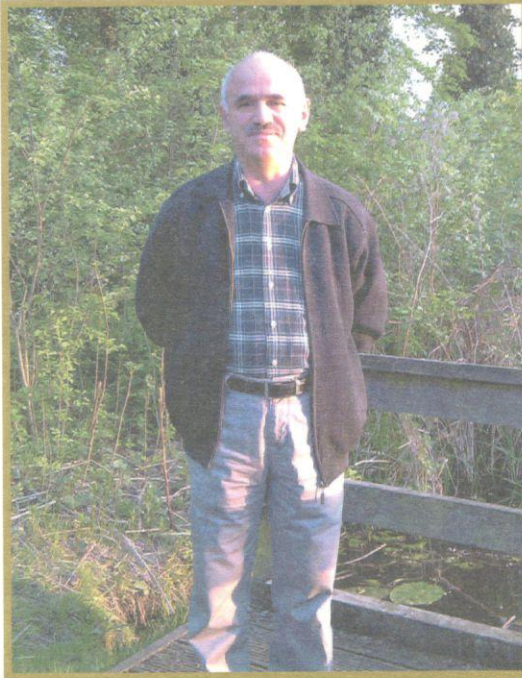
Kur'anî Hayat

MAYIS'11

SAYI 18

SÖYLEŞİ

FATİH OKUMUŞ

İYİ VE KÖTÜNÜN
TOPLUMDAN TOPLUMA
DEĞİŞKEN OLDUĞU
BİR DURUMDA FAZİLET
MÜCADELESİ ANLAMINI
KAYBEDER; AHLÂKLILIK
İLE APTALLIK ARASINDA
FARK KALMAZ.

anlamda ahlâkî değer ve ilkeler... Düşünce tarihinde insanlar, nasıl ahlâklı olunur sorusunun cevabını aramışlardır; daha doğrusu "insanlık nasıl gerçekleştirilebilir" sorusudur ahlâk alanında cevabı aranan soru... Nasıl insan olunur? İnsanî bir hayat nasıl gerçekleştirilir? Bu sorulara cevap olmak üzere de değişik formülasyonlara gidilmiş ve değişik arayışlara girilmiştir. Çalışmalarım sırasında şunu gördüm ben: Ahlâk insanın özüyle alakalı olduğundan, insanı insan yapan en temel faktör olduğu için, filozoflar bütün insanlar için geçerli olan ahlâkî ilkelere nasıl ulaşabiliriz sorusunun cevabını aramışlardır.

Çok tekrar edilen bir söz var, "Pireneler'in beri yakasında iyi olan bir şey öbür yakasında kötü müdür?" Eğer bir davranış bir coğrafyada (bir

kültürde, bir zamanda) "iyi" iken öbür coğrafyada "kötü" ise veya bazı insanlar için "iyi" olan bir davranış diğer insanlar için "kötü" kabul ediliyorsa, o zaman sadece bir toplumda (bir kültürde, bir coğrafyada) iyi olan bir davranışı gerçekleştirmek için insanlar hayatlarını neden feda etsinler? Yani böyle bir durumda "fazilet mücadelesi" adı verilen mücadelenin bir anlamı kalır mı? Hani bizim dilimizde, doğru söyleyen dokuz köyden kovulur sözüyle ifade edilen durumu hatırlayalım; iyi ve kötü'nün değişken olduğu bir durumda neden insanlar dokuz köyden kovulmayı göze alsınlar ki? İyi ve kötünün toplumdan topluma değişken olduğu bir durumda fazilet mücadelesi anlamını kaybeder; ahlâklılık ile aptallık arasında fark kalmaz.

Filozoflar "evrensel ahlâk ilkelerine nasıl ulaşılabilir?" sorusunun cevabını insandan yola çıkarak aramışlardır. Burada cevabı aranan anahtar soru, "bir insanlık ortak paydasından söz edilebilir mi?" sorusu olmuştur. İnsanın insanlık özünü akılda görenler, ahlâkın temeline akıllı yerleştirmek istemişlerdir. Yani insanlık ortak paydası akıldır diyenler, akılla biz ahlâkî ilke ve değerlerin bilgisine ulaşabiliriz şeklinde bir tez ileri sürmüşlerdir. Sokrat'tan itibaren, Eflatun, Aristo, Descartes, Kant; bizim düşünce dünyamızda Farabi, İbn-i Sina, İbn-i Miskeveyh, Kınalızade gibi düşünürlerin hepsi, insanın dünyevî ve uhrevî mutluluğunun kazanılmasında aklın ölçüt/mi'yar olarak alınmasını kabul etmişler ve akılla ahlâkın ilk prensiplerinin bulunabileceği kanaatine varmışlardır. Dolayısıyla işaret ettiğimiz düşünürler ve takipçileri ahlâkî, akılla temellendirme yoluna gitmişlerdir.

Düşünce tarihinde insanlık ortak paydasını duyguda, tutkuda, hazda bulanlar da vardır. Onlar ahlâkî daha çok insanın duygular dünyası üzerine bina etmişlerdir. Yani "insanın gayesi nedir?" sorusuna ilk çağda Epikür, "hazı elde etmektir" şeklinde cevap verdi. Zaman içinde bireysel hazcılık adı verilen bu anlayış, oldukça fazla eleştiriye maruz kaldı. Bu çerçevede genel olarak denmiştir ki, bireysel hazcılığın ahlâklı kişisini tatmin olmuş domuzdan ayırt etmek -çok affedersiniz- imkânsızdır. Çünkü domuz da mümkün olabildiğince fazla haz elde etmenin peşindedir ve acıdan kaçmaktadır.

Sonuç itibariyle haz peşinde koşmak, insanlık ortak paydası değil de hayvanlık ortak paydası olarak gözükmektedir. Dolayısıyla bu bireysel hazcılıktan bir üst seviyeye çıkma aşamasında Batı düşünce tarihinde David Hume ile karşılaşırız. David Hume, daha sonra faydacılık adı altında geliştirilecek ahlâk anlayışının da fikir babalarından birisidir. O, bireyin değil de toplumun hazzının veya menfaatinin insan için esas alınması gerektiğini savunmuştur. "Kendi faydama olan şeyi başkalarının faydası uğruna neden terk edeyim ki?" sorusu ahlâk felsefesinin anahtar sorularından birisidir. Hume bu soruyu cevaplamak üzere "sempati" kavramına müracaat etmiştir. Hume'un düşüncesinde, ben toplumun hazzını veya faydasını esas almalıyım, çünkü başkalarına verilen zarar sonuçta beni de etkileyecektir şeklinde bir anlayış vardır. Toplumun menfaatine duyulan bu sempati kavramı ile söz konusu soruya tatminkâr bir cevabın verilir verilemeyeceği ayrı bir meseledir ama Hume'un verdiği cevabı yeterli bulmanın sayısı oldukça fazladır.

Hume ahlâkî değerlerin bilgisinin nasıl elde edileceğiyle ilgili yaklaşımında tutkuların ve duyguların esas alınması gerektiğini söyledi. Akıl, ahlâkî olanın bilgisinin edinilmesinde yeterli olmayacağını, eksik olacağını; esas olanın duygu ve tutku olması gerektiğini iddia etti. Hume'un düşüncesinde ahlâkîlik, bir anlamda duyguların tatminine indirgenmiş oluyor ki sonra bu anlayış faydacılığa dönüşecektir. Henüz Hume'un döneminde bu ahlâk teorisi faydacılık adını almamıştır; "*maximization of pleasure and minimization of pain*" diye formüle edilen, bir taraftan hazzın mümkün olabildiğince çoğaltılması öbür taraftan da acının mümkün olabildiğince aza indirilmesi prensibini esas alan ahlâk anlayışdır faydacılık. Faydacılığın modern dönemde savunucusu Stuart Mill'dir. Gerek Hume gerekse Mill, bireysel hazzdan toplumsal haza doğru giden bir yaklaşımı benimseyerek ahlâkî bilginin temelini duygu ve tutkulara indirgemişlerdir.

Düşünce tarihinde bir de ahlâkî sezgicilik vardır. Buna göre biz ahlâkî iyi veya kötüyü, herhangi bir akli çıkarıma, duygusal bir tatmine mura-

caat etmeden doğrudan doğruya kavrarız. Tıpkı duvarın sarı, beyaz, kırmızı rengini doğrudan doğruya kavırıyorsak ahlâkî iyi veya kötünün bilgisini de o şekilde kavrarız der bu yaklaşım.

Şimdi ahlâkî bilginin temeli veya temellendirilmesi konusundaki bu teorik, felsefi meselelerin ayrıntısına girmeyeyim. Sözü ettiğimiz bu yaklaşımların hepsinde müştereken karşılaşılan ahlâkî bir sorun vardır. O sorun da şudur: Bütün insanlığı bir cemaat olarak farz edelim; bu cemaat, yedisinden yetmişyedisine, mesela akılla ahlâkî iyyinin bilgisine ulaşılabilineceği konusunda icma etmiş olsun ve sonuçta da mesele "Y'nin ahlâken iyi olduğuna karar versinler. Böyle bir durumda bile, müştereken oybirliği ile verilen bu karardan sonra, bir kişi dönüp "Biz, Y'nin ahlâken iyi olduğuna karar verdik, ama acaba 'Y' gerçekten iyi mi?" sorusunu sorabilir ve sorduğu bu soru da, oybirliği ile verilmiş bir

AKIL, AHLÂKÎ
OLANIN BİLGİSİNİN
EDİNİLMESİNDE
YETERLİ DEĞİLDİR,
EKSİK KALIR; BURADA
ESAS OLAN DUYGU VE
TUTKUDUR. (HUME)

kararın olmasına rağmen, hala anlamlı bir soru olur. Bu bize neyi gösterir? Konumuz açısından değerlendirdiğimizde bu bize ahlâk alanında söz konusu seviyede kaldığımız sürece şüphecilik ve rölativizminden kurtulamayacağımızı gösterir. Yani ahlâkî akıl ile duygu ile, sezgi ile veya benzer bir unsur ile temellendirmemiz durumunda ahlâkî şüphecilik ve görecelikten kurtulmak mümkün görünmemektedir. Bu durumda da ahlâkî ilke ve değerler ona göre, şuna göre, o kültüre göre, bu kültüre göre, bu coğrafyaya göre, o zamana göre, bu zamana göre değişecek demektir. Oysa ahlâkî iyi veya kötü insan olan herkes için geçerli olmalıdır ki

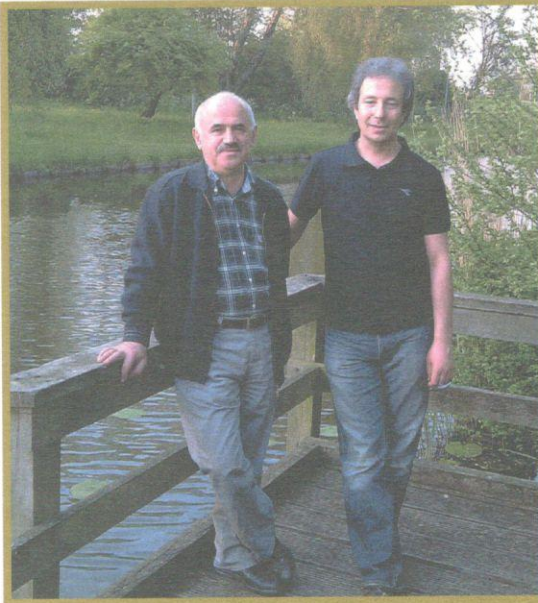

Kur'ani Hayat
MAYIS'11
SAYI 18

SÖYLEŞİ

ERİN
OKUMUŞ

55

FİZİK YASALARI NASIL
HERKES İÇİN GEÇERLİYSE
AHLÂK YASALARI DA AYNI
ŞEKİLDE HERKES İÇİN
GEÇERLİ OLMALIDIR. (KANT)

ahlâklı olmanın bir değer ve anlamı olabilsin.

Ahlâk alanında duruma göre değişen değişiklikler olamaz mı? Öyle durumlar olabilir ki, bazen bazı doğruları söylemeyebiliriz bir takım maksatlara ulaşabilmemiz için. Ama bu, o durumdaki her birey için geçerli olmalıdır, aksi halde ahlâki olmaz. Mesela bir aileyi kurtaracaksa eğer, eşlerden birine öbür eş için güzel şeyler söylenebilir, aslı olmayan güzel şeyler söylenebilir. Bazen bu durum, bu konularla ilgili yazıp çizen arkadaşlar tarafından, ahlâk ilkelerinin duruma göre değişeceği şeklinde, rölâivist bir yaklaşıma uygun gelecek şekilde yorumlanabiliyor ki buna katılmak mümkün değildir. Çünkü burada rölâivist bir yaklaşım söz konusu değildir; zira bu durum aynı şartları taşıyan herkes için geçerlidir. Oysa ahlâki rölâativizm, ahlâki olanın kişiden kişiye/toplumdan topluma değişmesi demektir.

Kant'ın ahlâkla ilgili güzel bir sözü vardır: Fizik yasaları nasıl herkes için geçerliyse ahlâk yasaları

da aynı şekilde herkes için geçerli olmalıdır. İşte bu herkes için geçerlilik nasıl sağlanabilir sorusu burada anahtar bir sorudur. Ben doktora tezimi hazırlama aşamasında ahlâkın dini temelini önemini özellikle orada gördüm. Bir konuda Allah-u Teala, ayet-i kerime ile ya da peygamberimiz vasıtasıyla bize bir konuyu açıklamışsa, Allah'a inanan bir insanın dönüp de "Fatihçim, Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de 'Z'yi açık bir şekilde yasaklıyor ama acaba 'Z' gerçekten kötü mü?" şeklinde soracağı bir soru kendi içinde tutarsız olur. Çünkü böyle bir soru, Allah'ın mutlak bilgi ve iradesini sorgulayan bir sorudur ki iman hali ile bağdaşmaz. Dolayısıyla ahlâk alanındaki rölâativizmden ve ahlâki şüphecilikten ancak din ve vahiyle kurtulunabiliyor.

Şuna da işaret etmek istiyorum; ahlâkla ilgili konuşmalarda ahlâkın töreyle, örfle, adetle, gelenekle ve görenekle ilişkisi karıştırılıyor ve karıştırıldığı için de nasıl örf ve adetler toplumdaki topluma değişiyorsa ahlâkın da değiştiği zannediliyor. Oysa ahlâk değişmeyen esasları barındırıyor; gerçekte toplumdaki topluma değişenler ise o toplumun geleneği, örfü ve âdetidir.

FO: Hocam, peygamberlere vahiy gelmeden önce de onlar ahlâklı insanlar –belki bunun üzerinde de biraz konuşuruz– Dolayısıyla, ahlâk dinden önce var fakat din bu kavramın ölçülerini getiriyor. Mesela hırsızlığın kötü olduğunu biliyoruz. Bu mesele dinle kesin bir hale getirilmiş olunuyor. Bizim zaten genel anlamıyla bildiğimiz ama ucu açık olarak bildiğimiz, nereye kadar, sana göre bana göre bildiğimiz bazı değerleri din görerek herkes için tartışılmaz hale, standart hale getiriyor.

RK: Şimdi Amsterdam'da konuşuyoruz. Nikâh örneği üzerinde duralım. Nikâh her yerde var. Kimlerin kimlerle nikâhlanacağı vb bir hayli mesele var, değil mi? Mesela aynı cinsten insanların, yani erkeklerle erkeğin, kadınlarla kadının nikâhlanmasının hukuken onaylandığı bir coğrafyadayız. Bu memlekette bu türden nikâh akidleri "meşru" sayılıyor. Kime ne diyeceksiniz? Bu durum ahlâki rölâativizmin canlı bir örneğidir. İşte daha önce bahsettiğim ahlâki rölâativizmden, bu örnekte olduğu gibi, ancak din

vasıtasıyla kurtulunabilir. Allah Teâlâ nikâhın kimler arasında hangi şartlarda akdedileceğini ayet-i kerime ile açık bir şekilde bildirmiştir; Allah'ın gönderdiği bu dine inananlar arasında artık nikah ile ilgili bu coğrafyada veya başka yerlerde yapılan bu türden tartışmalar anlamını kaybeder. Böylece konu, kişi ve topluma göre değişken olmaktan kurtulmuş olur.

FO: Hocam, Searl'ün kitabında iki çeşit kural var: inşâî kurallar ve düzenleyici kurallar... Evlilik kurumu ile ilgili kurallar burada yerini nerede alıyor? Bundan da biraz bahsederseniz?

RK: Kuralları iki kısma ayırıyorlar. Bazı kurallar var, onlar düzenleyici kurallar... Düzenleyici kurallarda düzenlenen alanın varlığı bu kurallardan bağımsızdır. Mesela görgü kuralı... Eğer siz Amsterdam'da yaşayan insanların -ki Hollandalıların bir yemek yeme adabı vardır- yemek yeme adabını bilmeseniz bile karnınızı doyurabilirsiniz, aç kalmazsınız. Size en fazla görgüsüz derler. Fakat şöyle düşünelim mesela satranç oynuyoruz, satranç adı verilen oyunun gerçekleştirilebilmesi satranç oyununun kurallarına bağlıdır. Satranç oyununun kurallarına bağlı kalmazsınız satranç oyunu oynayamazsınız. Ya da futbol oynuyorsunuz mesela voleybol oynar gibi futbol oynamaya kalkarsanız sizi oyundan atarlar. Ahlâk, din ve hukukun kuralları inşa edici kurallardır; neyi inşa ederler? Bu kurallar, kalabalıkları bir toplum halinde inşa eden kurallardır. Bu kurallar olmaksızın sosyal organizasyonunu tamamlamış, medeni ve huzurlu bir toplum vücut bulamaz.

FO: Şimdi, evlilik satranca mı benziyor, yemek yemeye mi benziyor?

RK: Efendim, evlilik satranca benzer. Çünkü evliliği mümkün kılan kurallara uyulmaksızın "meşru" bir evliliği inşa edemezsiniz. Nikâh olmadan da insanlar cinsel ihtiyaçlarını hayvani seviyede giderebiliyorlar. Ama nikâh olmadan bu ihtiyacın giderilmesi insani bir seviye kazanamıyor.

FO: Yani geleceğe yönelik, nesil emniyetiyle ilgili problemler çıkıyor. Kim bakacak çocuklar meydana geldiği gibi... Veya bir kadına birkaç erkek talip olursa aralarında kavga

çıkıyor. Belgesellerde görüyoruz hayvanlar bir dişi üzerinden kavga edip birbirlerini öldürebiliyorlar.

RK: Az önce de dediğimiz gibi bu inşa edici kurallar ve inşa edici değerlerle ancak, kalabalıklar medeni bir toplum haline gelebiliyorlar.

FO: O zaman sosyal varlık olmasıyla, ahlâki bir varlık olması arasında çok sıkı bir ilişki var.

RK: Evet, aynen öyle. Dediğiniz gibi nikâh kurallarına uyulmaksızın da insanlar çocuk sahibi olabilirler, cinsel ihtiyaçlarını giderebilirler. Ama oradan kalabalıklar ve kargaşa doğar; medeni, dolayısıyla huzurlu bir toplum çıkmaz;

AHLÂK ALANINDAKİ
 RÖLATİVİZMDEN VE
 AHLÂKİ ŞÜPHECİLİKTEN
 KURTULMAK ANCAK DİN
 VE VAHİYLE MÜMKÜNDÜR.

medeni bir toplumun olmadığı yerde de insanın mutluluğundan söz edilemez. Dolayısıyla, az evvel sizin de söylediğiniz gibi, insanın esasen varoluşsal anlamda fıtraten sahip olduğu 3-4 tane temel özelliği var, ahlâki üzerinde temellendirebileceğimiz. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1) İnsan bir akıl varlığı,
- 2) İnsan medeni bir varlık,
- 3) İnsan hür bir varlık,
- 4) İnsan ben merkezli bir varlık.

Yani insanda kendini koruma içgüdüğü var. Şimdi bu dört özelliğini dikkate aldığımızda insan hür olduğu için aklını, kendi menfaatine olacak şekilde, beraber yaşadığı insanların aleyhine kullanma imkân ve kabiliyetine sahiptir. Bu durum insanın hürriyetinin ve aklının sınır taşlarının belirlenmesine olan ihtiyacı gösterir. Dinin koymuş olduğu günah ve sevap, ahlâkın getirdiği iyi ve kötü, hukukun üzerinde durduğu yasak ve ceza kavramları insan hürriyetinin bir anlamda sınır taşları demektir.

Kur'ani Hayat
MAYIS'11
SAYI 18

SÖYLEŞİ

FATİH
OKUMUŞ

FO: Ben bunu bugünkü İsrail'e benzetiyorum. İsrail güvensiz ve sınırsız... Hâlbuki bir yere sınır koysa şurası benim sınırimdır dese, sınırın beri tarafı güvenli olacak. Yayılmak istediği için sınır belirlemiyor, hem kendisini sıkıntıya sokuyor hem de başkalarını... İnsana bu sınırlar sistemler tarafından mı dayatılacak, yoksa insan kendisi mi bunu bilecek?

RK: Bu varoluşçu felsefenin en temel sorularından bir tanesi... İnsan kendisini aleme atılmış bir vaziyette buluyor. İnsanın acaba önceden belirlenmiş bir özü mü var, yoksa insanda önceden belirlenmiş bir öz yok da hürriyetinin bir gereği olarak insan, kendi özünü zaman içinde kendisi mi tayin ediyor? Varoluş felsefesi bunun, varoluşun önden önce geldiğini, yani önce insan var, sonra bu insan ne olması gerektiğine kendisi karar veriyor. Varoluş felsefesinin temel karakteristiği bu... Az önce söylediğimiz insanın akıl varlığı olması, ben merkezli hareket etmesi, kendini koruma içgüdüsüne sahip olması, hür olması ve sosyal, medeni bir varlık olması bence insanın özüyle alakalı bir şey. Her insan bu şekilde doğuyor. Mesela Kant diyor ki, zihnim bu şekilde kurgulandığı için ben âlemi bu şekilde kavırıyorum. Bundan hareketle şu söylenebilir: İnsanın bir özü var, bu öz insanı diğer varlıklardan ayıran bir öz -ki buna fitrat diyebiliriz-. Şimdi, din getirmiş olduğu kuralları acaba o öze rağmen mi getiriyor, yoksa o öze uyumlu bir paket olarak mı getiriyor, belki bunun üzerinde durabiliriz.

Tabii, din deyince "hangi din?" sorusu da önemlidir burada. Biz İslam merkezli konuşuyoruz. Niye onu söyleme ihtiyacı duyuyorum? Çünkü insanın fitratının bozulduğunu düşünen dinler de var.

FO: Tabi İslam'ın en önemli farkı herhalde sizin de ima ettiğiniz; insanı temiz bir fitrat üzere var edildiğini görüyor. Hristiyanlığa

baktığımızda, bir mukayese yapacaksak, Hristiyanlık insanı baştan suçluyor.

RK: Yani o fitratın bozulmuş olduğunu düşünüyor. Belki ateist varoluşçu filozofların varoluş önden önce gelir derken işaret etmek istedikleri nokta da burası olmalıdır. Hakikaten de eğer siz insanı daha doğarken suçlu, günahkâr kabul ederseniz, insan için ve insana rağmen önceden belirlenmiş bir özün de varolduğunu kabul etmiş olursunuz; böylece de insan hürriyetinden söz etmeyi anlamsız hale getirmiş olursunuz. İslam, insanın temiz bir fitrat üzere yaratılmış olduğunu kabul ediyor. Bu fitratta akıl var, duygular, tutkular ve sezgiler var. Burada aklın İslam'da çok önemli bir konuma sahip olduğunu bir de biz vurgulayalım, bu vesileyle. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de hep, "aklet-

mez misiniz?" diye sorar, insanı sürekli tedebbür etmeye, tezekkür etmeye, tefekkür etmeye, basiretini kullanmaya davet eder; Kur'an'da akıl sahibi olanlara özel atıflar vardır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim insanın akıl gücüne itimat ediyor. Bu çerçevede de insanın normalde akılla bir yere kadar iyiyi, güzeli, doğruyu, yanlışı bulabileceği kanaatinde.

EVİLİK SATRANCA
BENZER. ÇÜNKÜ
EVİLİĞİ MÜMKÜN
KILAN KURALLARA
UYULMAKSIZIN
"MEŞRU" BİR EVİLİĞİ
İNŞA EDEMEZSİNİZ.

İslam düşüncesinin ana damarlarından birine göre -bana da makul gelen anlayış budur- Allah eşyayı iyilik ve kötülük nitelikleriyle yüklü olarak yaratmaktadır; insan sahip olduğu akılla o nitelikleri zaten kavrayabilecek güçtedir, dolayısıyla vahiy ya da nübüvvet kurumu tergeb, teşvik ve terhib içindir; yani insanı zaten akılla ulaşabileceği iyiliklere teşvik etmek, kötülüklerden de uzaklaşmasına yardımcı olmak üzere Allah Teâlâ peygamber gönderiyor. Peygamber iyilikleri davranışlara dönüştürerek değerleri içleri boş zihinsel birer kavram olmaktan çıkartıp onları ete kemiğe büründürüyor, böylece insanlara da örneklik etmiş oluyor, diğer taraftan da değerlerin bilgisini herkesimden insanın anlayabileceği bir dille insanlara ulaştırmış

oluyor. Bu düşünce biçimine karşılık İslam düşüncesinde Eş'ari kanat, insanın iyiyi ve kötüyü kavrayabilmesi için her halükarda vahye ihtiyacının olduğunu savunur. İmam Gazali'nin Eş'ari düşüncenin çok önemli bir temsilcisi olduğunu bu vesileyle hatırlatmış da olalım. Bununla birlikte hangi kanadı söz konusu olursa olsun İslam ahlâk düşüncesinde dinin çok belirgin bir konumunun olduğu son derece açıktır.

FO: Türkiye'deki ahlâk tartışmalarında bazen seküler ahlâk var mıdır diye tartışılıyor, bazı yazarlar da...

RK: Batı'da da var bu tartışmalar...

FO: Türkiye'deki tartışmalar şöyle bir şey, deniliyor ki biz eskiden ahlâk ve dinimizi beraber yaşıyorduk, din bize bir ahlâk sağlıyordu biz yine reddettik dinden uzaklaştık, modern Türkiye'de böylece ahlâkı da reddetmiş olduk yerine başka bir ahlâk da bina etmedik Türkiye'deki birçok problem bundan kaynaklanıyor diyorlar. Bu durumda aklıma şöyle bir şey de geliyor, insanın özünde bir ahlâk var din bu ahlâkı teyit edici ve düzenleyici kurallarla geliyor fakat sonra insanlar o dinin felsefesinden uzaklaşıp o kurallara şekil olarak yapıyorlar aslında insanda doğal olan bir şeyi yapay hale getiriyorlar. Bu haliyle din bir afyon gibi de kullanılmış oluyor. Öze inmeyip şekilde kalıyorlar ve sonra bu din duygusu zayıfladığı zaman ya da uzaklaşıldığı zaman ahlâk da güme gitmiş oluyor.

RK: Bu bakış açınıza göre değişen bir durumdur. Onu da söyleyebiliriz öbür türlü de söyleyebiliriz, yani din de bir ahlâk meselesidir esasen. Kur'an-ı Kerim'de biliyorsunuz bizzat iman bir ahlâk meselesi olarak takdim edilir. Ahlâklı insanlar inanmak durumundadır. Yine dinin yaşanması da bir ahlâk meselesidir. Çünkü

dindarlığın da ahlâki bir boyutu vardır. Mesele riya, hased, nifak... Bunlar dini kavramlardır ama ahlâki içeriklidir. Din ile ahlâkın hangisinin daha temel olduğu tartışması bence çok da verimli bir tartışma değildir. Çünkü din ve ahlâkın her ikisinin de merkezinde insan vardır. Din insanı 'insan-ı kâmil' seviyesine getirmeyi hedefliyor, ahlâk da insan için var. Yani din de ahlâk da müştereken insanın "insanî" yönünü geliştirmek için var gibi gözüküyor; bunun için de insanın Allah ile canlı ve dinamik bir iletişim içinde olması gerekiyor. Demek istediğim şudur: İnsan hayatını ya O'nu görüyormuşçasına ya da O'nun tarafından görüldüğünün bilincinde olarak yaşamadığı sürece fitraten sahip olduğu insaniliğini veya ahlâkiliğini muhafaza etmesi mümkün gözüküyor. Çünkü Dostoyevski'nin dediği gibi eğer bir insanın hayatında Tanrı yoksa o insan için her şey neden mubah olmasın ki?

FO: Çok teşekkür ederiz.

RK: Bu konuları konuşma imkânı sağladığınız için ben teşekkür ederim, Fatih Hocam.

DİNİN KOYMUŞ
OLDUĞU GÜNAH
VE SEVAP, AHLÂKIN
GETİRDİĞİ İYİ VE
KÖTÜ, HUKUKUN
ÜZERİNDE DURDUĞU
YASAK VE CEZA
KAVRAMLARI İNSAN
HÜRRİYETİNİN BİR
ANLAMDA SINIR
TAŞLARI DEMEKTİR.

Kur'anî Hayat
MAYIS'11
SAYI 18

SÖYLEŞİ

FATİH
OKUMUŞ

59